

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas No:1963/109

Karar No:1966/17

Karar tarihi:29/3/1966

Resmi Gazete tarih/sayı:16.7.1966/12350

Dâvacı : Adalet Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu.

Dâvanın konusu : Temyiz Teşkilâtına dair kanunu tadil eden 5859 sayılı kanundaki başkanların vazife ifa edecekleri dairenin tâyin ve tebdilinin birinci başkanın mütalâası alındıktan sonra Adalet Bakanı tarafından yapılacağına dair hükmün, Anayasa'nın 132. ve 133 üncü maddelerinin derpiş etmiş olduğu mahkeme istiklâli ve hâkim teminatı ile bağdaşmaması hasebiyle Anayasa'ya aykırı olduğundan iptaline karar verilmesi istenilmiştir.

İNCELEME:

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 15 inci maddesi gereğince 5/3/1963 gününde yapılan ilk incelemede, dilekçede Adalet Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu adına imzası bulunan Ali Naili Erdem ve Cahit Okurer'in Grup Başkanı veya Başkan Vekili olduklarına dair onanlı belgenin ve dilekçede açıklanmayan gerekçenin 2 ay içinde gönderilmesi için tebligat yapılmasına dair verilen karar üzerine, tebligata uyularak istenilen belgelerin süresi içinde verildiği ve eksikliğin tamamlandığı anlaşılmakla 22/5/1963 günlü toplantıda işin esasının incelenmesine karar verilmiş olduğundan düzenlenen rapor okunduktan ve Anayasa ile iptali istenen kanunun ilgili maddeleri, gerekçeleri ve görüşme tutanakları incelendikten, sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

GEREKÇE :

Dâvanın gerekçesinde "Temyiz teşkilâtına dair kanunu tadil eden 5859 sayılı Kanun, başkanların vazife ifa edecekleri dairelerin tâyin ve tebdili birinci başkanın mütalâası alındıktan sonra Adalet Bakanı tarafından yapılır. hükmünü ihtiva etmektedir. Bu hükümlerin Anayasa'nın 132 ve 133 üncü maddelerinin derpiş etmiş olduğu mahkeme istiklâli ve hâkim teminatı ile mümkün değildir. Çünkü hâkimlerin tâyin ve terfileri Adalet Bakanlığının yetkisi dışında bırakılmış olmasına rağmen Temyiz Mahkemesinin İkinci Başkanlarının çalışacağı daireleri Adalet Bakanlığının tâyin etmesi Anayasa'nın 132. ve 133 üncü maddelerine aykırı olduğu gibi Anayasa'nın ruhuna da aykırı görülmüştür." denilmektedir.

Temyiz Mahkemesi Teşkilâtına dair 7 Nisan 1928 günlü ve 1221 sayılı kanunun 5859 sayılı kanunla değişik 5 inci maddesinin 1. ve 2 ci fıkraları şöyledir :

"Yargıtay Birinci Başkanı Genel Kurullara Başkanlık ve bu kurullara mevdu vazifeleri tanzim ve üyeleri dairelere tefrik ve icabında işi nispeten çok olan dairelere diğerlerinden muvakkaten üye sevkeder.

Başkanlarının vazife ifa edecekleri dairenin tâyin ve tebdilini Birinci Başkanın mütalâası alındıktan sonra Adalet Bakanı tarafından yapılır."

İptal dâvası, 5 inci maddenin 2 nci fıkrasında yer alan "Başkanların vazife ifa edecekleri dairenin tâyin ve tebdilinin Birinci Başkanın mütalâası alındıktan sonra Adalet Bakanı tarafından yapılır." şeklindeki hükme yöneltmiş bulunmaktadır.

Esas No:1963/109
Karar No:1966/17

Bu fıkraya göre ikinci Başkanların vazife ifa edecekleri dairelerin belli edilmesi ve değiştirilmesi hususu nihaî olarak yürütme organı içindeki Adalet Bakanının vereceği karara bağlı olacaktır. Her ne kadar kanun, bu tâyin ve tedbil işleminin yapılmasından önce Birinci Başkanın mütalâasının alınmasını şart koşmuş ise de burada son ve kesin olarak karar verme yetkisini Adalet Bakanına tanımış olduğuna göre mütalâa müessesesinin hâkim teminatını ve mahkemelerin bağımsızlığı esasını zedeleyen bu kararı önleyecek bir nitelikte olmadığı meydandadır.

Temyiz Mahkemesi Teşkilâtına Dair Kanunun iptali istenen değişik 5 inci maddesinin Anayasa'ya aykırılığını belli edebilmek için Anayasa'nın ilgili hükümlerini gözden geçirmek yerinde olur.

Dâva dilekçesinin dayandığı Anayasa'nın 132 nci maddesinde; hâkimlerin görevlerinde bağımsız oldukları, Anayasa'ya, kanuna, hukuka ve vicdani kanaatlerine göre hüküm verecekleri, hiç bir organ, makam, merci ve kişinin yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremeyeceği genelge gönderemeyeceği, tavsiye ve telkinde bulunamayacağı, yasama ve yürütme organları ile idarenin mahkeme kararlarına uymak zorunda oldukları ve 133 üncü maddesinde de; hâkimlerin azlolunamayacağı kendileri istemedikçe Anayasa'da gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamayacakları, bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebepleri ile de olsa aylıklarından yoksun kılınmayacakları kesin ve açık olarak yazılıdır. Anayasa'nın 134 üncü maddesinde ise genel olarak; hâkimlerin niteliklerinin, atanmalarının hakları ve ödevleri ile meslekte ilerlemeleri, görevlerinin ve görev yerlerinin değiştirilmesinin mahkemelerin bağımsızlığı esasına göre kanunla düzenleneceği açıklanmakla beraber 139 uncu maddesinde; Yargıtay üyelerinin Yüksek Hâkimler Kurulunca, Yargıtay Birinci Başkanı ile ikinci Başkanlarının Yargıtay Büyük Genel Kurulunca seçileceği belirtilmiştir. Görülüyor ki, Anayasa Yargıtay üyelerinin Yüksek Hâkimler Kurulunca seçilmesine 139 uncu madde ile cevaz verdiği halde Yargıtay Başkanlarını seçme yetkisini Yargıtay Büyük Genel Kuruluna bırakmış bulunmaktadır.

Mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkim teminatı esaslarının gereği olarak bütün hâkimlerin tâyini ile görevlerinin ve görev yerlerinin değiştirilmesi ve Yargıtay Üyelerinin seçilmesi yetkisi yürütme organından alınarak yargı organı içinde teşkil edilecek Yüksek Hâkimler Kuruluna verildiği ve bu suretle yürütme organının hâkimler hakkında herhangi bir tasarrufta bulunabilme yolu kapatıldığı halde Yargıtay Büyük Genel Kurulunca kendi yapısı içindeki Yüksek Hâkimler tarafından seçilen ikinci başkanların vazife ifa edecekleri dairelerin tâyin ve tedbilinin icra organının yetki alanı içinde kalmasına Anayasa'nın evleviyetle müsaade etmeyeceği ve Temyiz Mahkemesi Teşkilâtı Kanununda yer alan böyle bir hükmün mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlerin teminatı esasları ile bağdaşmadığından Anayasa'ya açıkça aykırı düşeceği tabiidir.

Anayasa'nın 7 nci maddesi, yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağından bahseder.

Demekki yargı yetkisinin serbestçe kullanabilmesi için mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkim teminatı esastır.

Nitekim Anayasa'nın bu konuya ilişkin hükümlerinin gerekçesinde, yargı görevinin bağımsızlığını sağlayacak unsurların başında hâkim teminatı geldiği, hâkimlerin bağımsız olmalarının ise bu teminata kavuşmaları ile mümkün olacağı, bütün devlet faaliyetlerinin hukuk kurallarına uygun olmasının hukuk devletinin temel unsurunu teşkil ettiği; bu uygunluğu sağlayacak makamların da yargı organları olduğu, bu itibarla kazai organların bağımsızlığının bu denetimin ciddiyet ve müessiriyetinin şartı bulunduğu, bu bakımdan hâkimler ve mahkemeler üzerinde her çeşit tesirleri bertaraf edecek hükümlerin Anayasada yer aldığı belirtilmiş bulunmaktadır.

Esas No:1963/109
Karar No:1966/17

Bu açıklamaların tümünden çıkan sonuca göre, Temyiz Mahkemesi Teşkilâtına dair kanunun değişik 5 inci maddesinin 2 nci fıkrasında yer alan başkanların vazife ifa edecekleri dairenin tâyin ve tebdilinin Adalet Bakanı tarafından yapılacağına dair olan hükmünün, mahkemelerin ve yargı yetkisinin bağımsızlığını ve hâkim teminatını sağlayan Anayasa'nın 7, 132, 133, 134 üncü ve 139 uncu maddelerine açıkça aykırı düşmesi sebebi ile iptali gerekir.

SONUÇ :

Temyiz Mahkemesi Teşkilâtına dair 7 Nisan 1928 günlü ve 1221 sayılı kanunun 5859 sayılı kanunla değişik 5 inci maddesinin 2 nci fıkrasında yer alan "Başkanların vazife ifa edecekleri dairenin tâyin ve tebdili Birinci Başkanın mütalâası alındıktan sonra Adalet Bakanı tarafından yapılır." şeklindeki hükmün, Anayasa'ya aykırı olduğundan, iptaline, 29/3/1966 gününde oybirliği ile karar verildi.

Başkan
Lütfi Akadlı

Başkanvekili
Rifat Göksu

Üye
Asım Erkan

Üye
Şemsettin Akçoğlu

Üye
İbrahim Senil

Üye
İhsan Keçecioglu

Üye
A. Şeref Keçecioglu

Üye
Salim Başol

Üye
Celâlettin Kuralmen

Üye
Hakkı Ketenoğlu

Üye
Fazıl Uluocak

Üye
Sait Koçak

Üye
Avni Givda

Üye
Muhittin Gürün

Üye
Lütfi Ömerbaş